

П.В. Пашко

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКОСПРОМОЖНОСТІ

ПАШКО П.В. У статті проаналізовано взаємозв'язок системоутворюючих чинників митної безпеки та основних елементів кримінальної й адміністративної характеристики контрабанди та порушень митних правил для більш детального розкриття поняття організаційно-економічного механізму забезпечення митної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, економічна безпека, митна безпека.

Табл. 1. Літ. 12.

П.В. Пашко

ПОНЯТИЙНЫЙ АППАРАТ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ТАМОЖЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье проанализирована взаимосвязь системнообразующих факторов таможенной безопасности и основных элементов криминальной и административной характеристики контрабанды и нарушений таможенных правил для более детального раскрытия понятия организационно-экономического механизма обеспечения таможенной безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность, экономическая безопасность, таможенная безопасность.

P.V. Pashko

NOTIONAL TOOLKIT OF CUSTOMS SECURITY MAINTENANCE SYSTEM

The article analyzes the interrelation of the system-forming factors of the customs security and basic elements of the criminal and administrative description of the contraband and violations of the customs regulations for the more detailed vision of the notion of the organizational-economic mechanism of the customs security maintenance.

Keywords: national security; economic security; customs security.

Постановка проблеми. Створення організаційно-економічного механізму забезпечення митної безпеки можливе тільки за усвідомлення всіх складових цієї складної категорії.

Щоб досягти потрібного рівня захисту від митних шахрайств, необхідно створювати систему отримання попереджуючої інформації та інтенсивного виявлення потенційних загроз ще до прибуття товару до місця призначення. Для цього необхідно визначити складові митних правопорушень та їхні джерела з точки зору митної безпеки, які сьогодні недостатньо опрацьовані у науковій літературі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пошук і розробка методів наукової оцінки процесів забезпечення митної безпеки, її складових, організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил здійснено у працях І.Г. Бережнюка [1], А.Д. Войцещука [2], Я.А. Жаліла [3], М.А. Кочубея [4], Ю.Д. Кунев [5], А.В. Мазура [6], В.П. Науменка [8], О.Б. Наумова [10], Ю.С. Наумича [9], П.Я. Пісного [11], Д.В. Приймаченка [12] та інших. Втім

у зазначених працях відсутня чітка термінологія з досліджуваного питання, що вимагає додаткових наукових пошуків.

Метою дослідження є формування підходу до визначення складових митних правопорушень та їх опису з точки зору системоутворюючих чинників митної безпеки.

Основні результати дослідження. Створити та реалізувати в сучасних умовах ефективну стратегію забезпечення митної безпеки без наявності наукової розробки її фундаментальних питань і організаційно-економічного механізму її забезпечення, комплексного ефективного використання наявних можливостей і ресурсів для захисту від різноманітних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру практично неможливо.

Пропонуємо результати досліджень автора, які полягають у визначенні взаємозв'язків системоутворюючих чинників митної безпеки та основних елементів кримінальної й адміністративної характеристики контрабанди та порушень митних правил на прикладі дій, спрямованих на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 352 Митного кодексу України [7]).

В табл. 1 використано визначення, які є науковим результатом досліджень автора:

Митна безпека — стан захищеності національних інтересів, забезпечення та реалізація яких покладено на митні адміністрації країни, що дозволяє незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз забезпечити здійснення митної справи.

Митна безпека України — стан захищеності національних інтересів України в митній галузі, який дозволяє в різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз, забезпечити:

- а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;
- б) здійснення митного регулювання, пов'язаного із встановленням та справлянням податків і зборів;
- в) застосування процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів із митно-тарифного і нетарифного регулювання;
- г) проведення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективною реалізації митної справи.

Митна безпекоспроможність — реальна й потенціальна можливість митних органів в існуючих економічних умовах та за наявної інфраструктурі прогнозувати, розробляти та здійснювати митні процедури із задоволенням вимог митної безпеки та сприяти проведенню операцій, які є привабливими за своїми характеристиками та конкурентоспроможними з урахуванням зовнішнього середовища.

Митні інтереси — це національні інтереси держави, забезпечення та реалізація яких покладено на митні органи. Задоволення цих інтересів сприяє ефективному функціонуванню, стійкому розвитку економічної системи та визначається поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою матеріальних потреб громадян, ступенями реалізації поставлених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку і захисту культурного та інформаційного середовища держави, станом зовнішньоекономічної та митної безпеки.

Таблиця 1. Взаємозв'язки системоутворюючих чинників митної безпеки та основних елементів кримінальної й адміністративної характеристик, авторська розробка

Системоутворюючі чинники і понятійний апарат митної безпеки	Причини, ознаки, шляхи та засоби вчинення правопорушень та їхні наслідки
Джерело митної безпеки – суттєвості.	Недостатні темпи економічного розвитку України, економічна ситуація у світі, обмежувальні та протекціоністські дії як держав, так і окремих фінансових груп
Ризикова ситуація.	призводять до значної різниці в цінах на товари вітчизняного та іноземного виробництва або їхній якості,
Митна безпека.	що сприяє наміру появи цих товарів на ринках України
Ступінь прояву.	та створює потенційну загрозу
Походження проявів небезпеки.	в економічній та соціальній сферах.
Митна загроза (реалізація ще можлива).	Порушення встановленого законодавством України порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України
Митний виклик (об'єктивна сторона) – критична точка загрози. Форма прояву (ознака) загрози (реалізована загроза).	призводить до дій
Джерело митної загрози.	субєкта ЗЕД,
Приховування правопорушення.	спрямованих на приховування від митного контролю при ввезенні на митну територію
Об'єкт правопорушення.	з порушенням порядку переміщення через митний кордон України,
Митна справа.	яке встановлено законодавством України,
Носій загрози (предмет правопорушення) – об'єкт митного контролю	товарів
Засіб переміщення носія загрози.	на транспортному засобі, що використовувався для переміщення
Мотив і мета вчинення.	цих товарів через митний кордон України, а також
Місце і час здійснення правопорушення.	незалежно від мотивів та мети вчинення
Засіб правопорушення.	на митній території України в визначений час
Спосіб правопорушення.	з використанням спеціально виготовлених схопиць (тайників) та інших засобів
Суб'єкт забезпечення митної безпеки	або способів, що ускладнюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним това-
Суб'єктивна сторона.	рам вигляду інших, або з поданням як підстави для переміщення товарів підrobлених
Мета.	документів чи одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять неправдиві дані,
Джерело загрози (суб'єкт правопорушення).	митному органу
Митний ризик.	з прямим умислом
	для отримання незаконних матеріальних або фінансових переваг,
	що здійснює суб'єкт правопорушення – осудна особа, яка досягла
	16-річного віку, або посадова особа підприємства,
	з деяким ступенем вірогідності,

Закінчення табл. 1

Системоутворюючі чинники і понятійний апарат митної безпеки	Причини, ознаки, шляхи та засоби вчинення правопорушень та їх наслідки
Чисельне значення митного ризику.	який розраховується (визначається) на підставі комплексної оцінки показників її ймовірності як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі або з використанням статистичної та оперативної інформації, та може спричинити зміну структури внутрішнього ринку та створити необ'єктивну конкуренцію
Митний вплив.	для вітчизняних виробників,
Негативний (шкідливий) наслідок – неспрогнозована шкода.	привести до несплати податків,
Суб'єкт впливу.	які збирає митна служба
Митна шкода.	в бюджет держави
Митна ефективність.	на визначену суму.
Об'єкт забезпечення.	Це спричиняє накладення штрафу в розмірі від 500 до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або конфіскацію цих товарів, а також конфіскацію товарів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками) та транспортних засобів, які використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України
Вимір шкоди (спрогнозований).	за рішенням митного органу або суду,
Відповідальність за правопорушення та її вимір.	які реалізуються за бажанням суб'єкта правопорушення або у результаті дій судових виконавців, та контролюються органами прокуратури.
Суб'єкт визначення ступеню відповідальності.	Ця небезпека може бути зменшена за допомогою управлінських рішень у митній справі.
Суб'єкт реалізації ступеню відповідальності.	Необхідно розробити нові технології митного контролю, які будуть спрямовані на створення системи аналізу ризиків з використанням електронних технологій та забезпечення митних інтересів держави
Контроль (засіб забезпечення режиму законності).	у вигляді вдосконалення механізмів захисту внутрішнього ринку від несумлінної конкуренції з боку імпортерів продукції, ефективної організації боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, іншому запобіганню і попередженню за допомогою митно-тарифних і нетарифних заходів.
Організаційно-економічний механізм.	Це надасть можливість своєчасно і достатньо існуючими кадровими можливостями повністю
Митна безпекоспроможність.	виконати заборонну та фіскальну функцію,
Забезпечення митної безпеки.	стан яких може бути оцінено певними показниками та критеріями.
Електронна митниця – механізм забезпечення.	
Об'єкт митної безпеки.	
Митні інтереси.	
Заходи регулювання зовнішньої торгівлі.	
Митна усталеність.	
Митна надійність.	
Митна безпека.	
Головна мета.	
Оцінка митної безпекоспроможності.	

Митна справа — порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, інші засоби проведення в життя митної політики та організаційно-економічний механізм функціонування митних органів.

Митна усталеність — рівень та достатня реакція митної системи на зовнішні та внутрішні загрози та виклики.

Митна ефективність — ступень досягнення митною системою мети, яка характеризує здатність системи виконувати задані функції найбільш економічним шляхом.

Надійності митної системи — її властивості зберігати у часі та встановлених межах значення усіх показників, які характеризують здатність митних органів і митної системи в цілому, виконувати потрібні функції цілодобово з ефективним використанням потенціалу митної безпекоспроможності в існуючих економічних умовах, кадровому потенціалі, матеріальному та технічному забезпеченні.

Об'єкт митної безпеки — митні інтереси держави.

Суб'єкти забезпечення митної безпеки — суб'єкти державного забезпечення національної безпеки держави, функціями яких є формування законодавчої та нормативної бази в митній галузі, організація забезпечення наповнення Державного бюджету України, участь і сприяння зовнішньоекономічній діяльності та її тарифне і нетарифне регулювання, захист від митного та економічного шахрайства, підготовка кадрового персоналу, захист культурного та інформаційного середовища держави.

Головний суб'єкт забезпечення митної безпеки — митні органи, якими безпосередньо організується і реалізується митна справа.

Митна небезпека — об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на стан митної безпеки.

Джерело митної небезпеки — сукупність реальних або потенційних економічних, політичних та природних умов і явищ, їхніх властивостей та суперечностей, дій та намірів об'єктів і суб'єктів забезпечення митної безпеки та зовнішньоекономічної діяльності, що створюють (в різній сукупності) ризикові ситуації, які сприяють появі намірів переміщення товарів і транспортних засобів на територію держави у вигляді дій економічного та митного шахрайства, прояву деструктивних властивостей існуючої організаційно-економічної та інформаційної систем управління митною службою й інших митних небезпек.

Митна загроза — конкретна чи безпосередня форма митної небезпеки на стадії переходу її з можливості в реальність в результаті суперечностей, що існують і формуються в самому суспільстві, зовнішньоекономічних сферах і в усіх видах політичних та економічних відносин, у сфері управління митною службою, в регіонах, в природних та інших явищах. Митна загроза конкретизується відповідною формою прояву і способом впливу, наслідки яких можуть заподіяти будь-яку митну шкоду.

Джерело митної загрози — дії людських, соціально-економічних, техногенних і природних чинників.

Носій митної загрози — товари та транспортні засоби, які перетинають митний кордон.

Митний виклик — критична точка прояву митної загрози, що потребує відповідного реагування митних органів з метою попередження або зниження можливої митної шкоди.

Митний ризик — це кількісна величина митного виклику у вигляді визначеної оцінки або ймовірності реалізації діючої або потенційної митної загрози в зовнішньоекономічній діяльності, митних співвідношеннях та митної галузі з погляду усвідомленої можливості виникнення митної шкоди.

Митний вплив — залежність між величиною дії митного виклику на об'єкт, що розглядається, та митною шкодою від його дії.

Митна шкода — оцінені наслідки дійсних, фактичних або можливих небажаних негативних економічних і соціальних втрат, що виникають у результаті митних викликів у митній галузі та можуть мати як вартісну, так і загальну ситуаційну експертну оцінку втрат, збитку, проведених заходів або робіт з ліквідації небажаних негативних наслідків і додаткових витрат з їх попередження тощо.

Електронна митниця — багатофункціональна комплексна система, яка існує у митних органах країни та поєднує інформаційно-комунікативні технології і сукупність механізмів їх застосування, дозволяє підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки держави шляхом:

- технологічної підтримки безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації країни, його накопичення та обробки;
- впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю, оформлення та їх супроводження;
- створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінки якості виконання митної справи;
- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів та інших функцій, які покладені на митні органи.

Забезпечення митної безпеки — здатність управлінських рішень протидіяти можливим небезпекам у митній галузі.

Головна мета забезпечення митної безпеки полягає в досягненні необхідного рівня надійності митної системи.

Організаційно-економічний механізм забезпечення митної безпеки — інструмент управління митною службою з метою усталеного функціонування митної системи з визначеним ступенем надійності найбільш економічним шляхом для досягнення цілей, визначених державою для митної системи.

Оцінка митної безпекоспроможності — визначення позитивних чи негативних ефектів у сфері вимог митної безпеки для повноти організаційно-економічного забезпечення митної справи.

Забезпечення митної безпекоспроможності — це комплексний науковий напрямок, який визначає необхідний рівень надійності та усталеності митної

системи в існуючих економічних умовах, що досягається шляхом виявлення та ідентифікації митних небезпек, прогнозуванням та розробкою методів і засобів із захисту митних органів від їхнього впливу в повсякденній діяльності, створенням ефективного регулюючого організаційно-економічного механізму управління митною службою.

Висновки. Взаємозв'язок системоутворюючих чинників митної безпеки та складових ознак основних елементів криміналістичної й адміністративної характеристик контрабанди та порушень митних правил обумовлює можливість більш детального розкриття системи понять, пов'язаних з митною безпекою та організаційно-економічний механізмом її забезпечення.

1. *Бережнюк І.Г.* Митна безпека: визначення основних показників // Вісник АМСУ. – 2006. – №4. – С. 3–8.
2. *Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил: Підручник / Іванюк М.М., Калетник І.Г., Пашко П.В. та ін.; За заг. ред. А.Д. Войцешука.* – Хмельницький: ІНТРАДА, 2008. – 329 с.
3. *Жаліло Я.А.* Проблеми визначення економічної безпеки в системі забезпечення національної безпеки України // Матеріали Междунар. науч.-практ. конф. «Проблеми обеспечения экономической безопасности» (Донецк, 23–24 ноября 2001 г.). – Донецк: РИА ДонНТУ, 2001. – С. 27–28.
4. *Кочубей М.А.* Безопасность в сфере таможенной деятельности: Уголовно-правовой и криминологический аспект. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2005. – 255 с.
5. *Кунев Ю.Д.* Поняття, зміст та основні шляхи удосконалення управління в митній службі // Митна справа. – 2006. – №4. – С. 6–11.
6. *Мазур А., Толкачева А.* Удосконалення митного контролю як засіб забезпечення економічної безпеки // Вісник АМСУ. – 2005. – №4. – С. 8–19.
7. Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування: Зб. док. / Упоряд.: П.В. Пашко, В.П. Наumenко. – К.: Знання, 2004. – 1173 с.
8. *Наumenко В.П.* Мінімізація ризиків при митному оформленні: Довідковий посібник. – К.: НТФ «Інтекс», 2003. – 196 с.
9. *Пашко П.В., Наумич Ю.С.* Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави // Вісник АМСУ. – 2005. – №3. – С. 3–7.
10. *Пашко П.В., Наумов О.Б.* Митна безпека у системі національної безпеки: визначення і взаємозв'язок категорій // Культура народів Причорномор'я: научный журнал Таврического национального университета им. В. Вернадского. – 2008. – №124. – С. 118–121.
11. *Пісний П.Я.* Ризики в зовнішньоекономічній діяльності // Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі: Матеріали Міжнародної НПК. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2008. – С. 14–17.
12. *Приймаченко Д.В.* Митна політика держави та її реалізація митними органами: Монографія. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – 332 с.

Стаття надійшла до редакції 1.12.2008.